

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES DE LA
REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION SERVICE, ATHENS

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ BONTAS ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ
ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

(Προσφυγή No 43588/06)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

5 Φεβρουαρίου 2009

*Η παρούσα απόφαση καθίσταται τελεσίδικη στις περιπτώσεις που
παρατίθενται στο Άρθρο 44 παράγραφος 2 της Σύμβασης. Είναι
δυνατόν να υποβληθεί σε έλεγχο σύνταξης.*

Επί της υποθέσεως BONTAS και Άλλοι κατά Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα) συνεδριάζον ως Τμήμα, αποτελούμενο από τα κάτωθι πρόσωπα:

Nina Vajie, Πρόεδρο

Χρήστο Ροζάκη

Khanlar Hajiyev

Dean Spielmann

Sverre Eric Jebens

Giorgio Malinverni

Γεώργιο Νικολάου, Δικαστές

και Soren Nielsen, Γραμματέα Τμήματος

και σκεφθέν κεκλεισμένων των θυρών την 15η Ιανουαρίου 2009, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση η οποία ελήφθη κατά την ανωτέρω ημερομηνία.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προέρχεται από προσφυγή με αριθμό 43588/06 που υποβλήθηκε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας και κατατέθηκε στο Δικαστήριο βάσει του Άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ("η Σύμβαση" [the "Convention"]) από τρεις Έλληνες υπηκόους, τον κύριο ΧΡΗΣΤΟ BONTA, την κυρία ANNA ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗ και την κυρία ΦΙΛΙΑ BONTA (οι "προσφεύγοντες"), την 3η Οκτωβρίου 2006.

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπήθηκαν από τον κύριο Σ.

Τσακυράκη και τον κύριο Ν. Χατζή, δικηγόρους Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση (η "Κυβέρνηση") εκπροσωπήθηκε από τους αναπληρωτές Πληρεξουσίους της, τον κύριο Σ. Σπυρόπουλο Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την κυρία Ζ. Χατζηπαύλου Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Την 12 Νοεμβρίου 2007 ο Πρόεδρος του Πρώτου Τμήματος απεφάσισε να γνωστοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Αποφασίσθηκε επίσης να εξετάσει την προσφυγή επί του ουσίας ταυτόχρονα με το παραδεκτό αυτής (Άρθρο 29 παράγραφος 3).

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

Α. Τα περιουσιακά στοιχεία των προσφευγόντων και οι τίτλοι κυριότητάς τους

4. Οι προσφεύγοντες είναι οι κύριοι μίας οικίας και του γύρω οικοπέδου επιφανείας 769 τετραγωνικών μέτρων που ευρίσκονται στην Νήσο των Σπετσών. Το οικόπεδο γειτνιάζει με τον χώρο περιπάτου του Λιμένα των Σπετσών. Οι τίτλοι κυριότητας που αφορούν το ανωτέρω ακίνητο, δεόντως κατατεθειμένοι στο Υποθηκοφυλακείο, χρονολογούνται από το 1912.

5. Συγκεκριμένα, την 11η Σεπτεμβρίου 1912 ο Γ.Π. αγόρασε το οικόπεδο σε δημόσιο πλειστηριασμό που πραγματοποιήθηκε από τον Γραμματέα του Ειρηνοδικείου των Σπετσών. Την 5η

Ιανουαρίου 1914 ο Γ.Π. επώλησε το οικοπέδο στην Κ.Δ., η οποία εν συνεχεία το επώλησε στην θυγατέρα της Φ.Β., την 8η Απριλίου 1921. Η τελευταία edώρησε ένα τμήμα του οικοπέδου στην θυγατέρα της, την τρίτη προσφεύγουσα, την 16η Ιουνίου 1965. Την 29η Απριλίου 1975 η Φ.Β. edώρησε το υπόλοιπο τμήμα του οικοπέδου στον γυιό της, τον πρώτο προσφεύγοντα. Την 9η Μαρτίου 1990 ο πρώτος προσφεύγων παρεχώρησε στον εαυτό του ένα εφ'όρου ζωής δικαίωμα επί του ακινήτου και όρισε το υπόλοιπο στην θυγατέρα του, την δεύτερη προσφεύγουσα.

6. Όλες αυτές οι δικαιοπραξίες πραγματοποιήθηκαν με συμβολαιογραφικές πράξεις δεόντως κατατεθειμένες στο Γραφείο Μεταγραφών. Οι προσφεύγοντες πάντοτε δήλωναν ότι το ακίνητο υπάγεται στην κυριότητά τους και έχουν καταβάλει τους σχετικούς φόρους επ'αυτού.

Β. Η διαδικασία ενώπιον των ημεδαπών δικαστηρίων

7. Το φθινόπωρο του 1991 ο πρώτος προσφεύγων υπέβαλε αίτηση στο Πολεοδομικό Γραφείο του Δήμου των Σπετσών για να του δοθεί άδεια έναρξης μικρών οικοδομικών έργων.

8. Την 5η Σεπτεμβρίου 1991 ο Δήμος των Σπετσών υπεστήριξε ότι το Βόρειο τμήμα του εν λόγω οικοπέδου αποτελούσε κοινόχρηστο οικόπεδο. Την 6η Ιουλίου 1992 το Γραφείο Πολεοδομίας απέρριψε το αίτημα του πρώτου προσφεύγοντος εξ αιτίας του ότι η τοπογραφική μελέτη που υποβλήθηκε από τους προσφεύγοντες ήταν ανακριβής, καθώς κατά λανθασμένο τρόπο περιελάμβανε

οικόπεδο του δημοσίου ανάμεσα στο ακίνητό τους.

9. Την 24η Ιουνίου και την 15η Δεκεμβρίου 1993 ο Δήμος των Σπετσών και οι προσφεύγοντες υπέβαλαν αντίθετες αγωγές στο Πρωτοδικείο Πειραιώς με τις οποίες κάθε ένας εξ αυτών ζητούσε να ανακηρυχθεί κύριος του αμφισβητούμενου οικοπέδου.

10. Το 1994 το Πρωτοδικείο εξέδωσε προδικαστική απόφαση με την οποία διέταξε την διεξαγωγή ενός αριθμού πραγματογνωμοσυνών. Συγκεκριμένα, το δικαστήριο διόρισε τον Τ.Α., πολιτικό μηχανικό, να προβεί σε πραγματογνωμοσύνη για να διευκρινίσει εάν το αμφισβητούμενο οικόπεδο περιλαμβάνετο στους τίτλους κυριότητας των προσφευγόντων (απόφαση Νο 464/1994).

11. Την 8η Μαρτίου 2002 ο Τ.Α. εξέτασε τους τίτλους των προσφευγόντων, την ισχύουσα πολεοδομική νομοθεσία και τους επίσημους τοπογραφικούς και πολεοδομικούς χάρτες του Γραφείου Πολεοδομίας του Νομού Πειραιά και εξέδωσε την έκθεση πραγματογνωμοσύνης του. Αφού συνέταξε τοπογραφική μελέτη, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το αμφισβητούμενο οικόπεδο περιλαμβάνετο στους τίτλους κυριότητας των προσφευγόντων.

12. Την 25η Σεπτεμβρίου 2003 το Πρωτοδικείο Πειραιώς απέρριψε τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων κρίνοντας ότι μία έκταση 220 τετραγωνικών μέτρων στην Βόρεια πλευρά του κήπου των προσφευγόντων αποτελούσε οικόπεδο του δημοσίου (απόφαση

No 4328/2003). Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο Πειραιώς έλαβε υπ'όψιν του διάφορες μαρτυρικές καταθέσεις και από αέρος φωτογραφίες και έδωσε ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι οι προσφεύγοντες ουδέποτε είχαν ασκήσει οποιαδήποτε δικαιώματα κυριότητας επί αυτού του τμήματος του οικοπέδου, καθ'ότι ποτέ δεν το είχαν καλλιεργήσει ούτε είχαν φυτεύσει δένδρα ούτε είχαν κατασκευάσει εκεί φράκτη.

13. Την 24η Νοεμβρίου 2003 οι προσφεύγοντες κατέθεσαν έφεση στο Εφετείο Πειραιώς.

14. Την 28η Φεβρουαρίου 2005 το Εφετείο Πειραιώς απέρριψε την αίτηση των προσφευγόντων (απόφαση No 213/2005). Συγκεκριμένα, το Εφετείο έκρινε ότι σύμφωνα με μία διάταξη του Βυζαντινού-Ρωμαϊκού Δικαίου (*vetustas*), η οποία είχε ισχύσει στην Ελλάδα πρό της εισαγωγής του Αστικού Κώδικα του 1946, ένα ακίνητο μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι κοινόχρηστο εάν η χρήση ήταν κοινή από αμνημονεύτου χρόνου. Περαιτέρω το Εφετείο διευκρίνησε ότι, για να ισχύσει αυτή ή διάταξη, δύο γενεές ανθρώπων, εκάστη των οποίων θα έπρεπε να απαριθμεί σαράντα έτη, έπρεπε να ενθυμείται ότι το αμφισβητούμενο οικόπεδο ήταν κοινόχρηστο στο παρελθόν. Αυτή η 80ετής περίοδος στην ανθρώπινη μνήμη έπρεπε να έχει συμπληρωθεί μέχρι την 23η Φεβρουαρίου 1946, δηλαδή κατά την ημερομηνία κατά την οποία ο Αστικός Κώδικας τέθηκε σε ισχύ, καθ'ότι ο κώδικας δεν προέβλεπε μία τέτοια διάταξη.

15. Αργότερα, το Εφετείο Πειραιώς εφάρμοσε την ανωτέρω διάταξη και διαπίστωσε ότι απεδεικνύετο από τις καταθέσεις των μαρτύρων που προσκομίσθηκαν από τον Δήμο των Σπετσών ότι το αμφισβητούμενο οικόπεδο είχε χρησιμοποιηθεί ελευθέρως από τους εντόπιους κατοίκους από το 1866 έως το 1946 και έτσι είχε καταστεί δημόσιο. Κατάληξε δε στο συμπέρασμα ότι, ανεξάρτητα από το θέμα του εάν το αμφισβητούμενο οικόπεδο συμπεριλαμβάνετο στους τίτλους κυριότητας των προσφευγόντων, τούτο είχε καταστεί κοινόχρηστο οικόπεδο, και έτσι τμήμα της περιουσίας του Δήμου. Περαιτέρω, θεώρησε ότι το γεγονός ότι το εν λόγω οικόπεδο δεν εμφανιζόταν ως δημόσια περιουσία στους επίσημους πολεοδομικούς χάρτες της Νήσου των Σπετσών δεν είχε καμμία σημασία διότι το οικόπεδο είχε καταστεί δημόσιο εξ αιτίας της κοινής χρήσεώς του.

16. Την 14η Ιουνίου 2005 οι προσφεύγοντες υπέβαλαν αναίρεση στον Άρειο Πάγο.

17. Την 15η Φεβρουαρίου 2006 ο Άρειος Πάγος απέρριψε την έφεση. Έκρινε ότι το Εφετείο Πειραιώς είχε ορθά εφαρμόσει το Βυζαντινό-Ρωμαϊκό Δίκαιο επί των πραγματικών γεγονότων της υποθέσεως. Έκανε δεκτό ότι είχε αποδειχθεί ότι το αμφισβητούμενο οικόπεδο ευρίσκετο σε κοινή χρήση από το 1866 και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι προσφεύγοντες ποτέ δεν είχαν καταστεί κύριοι αυτού (απόφαση Νο 299/2006). Η απόφασή του καθαρογράφηκε την 12η Απριλίου 2006.

Ο ΝΟΜΟΣ

I. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ Νο 1.

18. Οι προσφεύγοντες καταγγέλλουν ότι το αποτέλεσμα των διαδικασιών ενώπιον των Ελληνικών δικαστηρίων κατέληξε σε στέρηση ιδιοκτησίας κατά παράβαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως ακολούθως :

"Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνο για λόγους δημόσιας ωφέλειας και υπό τους προβλεπόμενους από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις σε καμμία περίπτωση δεν θίγουν το δικαίωμα ενός κράτους να θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους για την ρύθμιση της χρήσεως περιουσιακών στοιχείων σύμφωνα προς το δημόσιο συμφέρον ή για την εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων".

A. Παραδεκτό

Η ένσταση της Κυβέρνησης περί μή εξαντλήσεως των εθνικών ενδίκων μέσων

19. Η Κυβέρνηση υπεστήριξε ότι οι προσφεύγοντες δεν εξήντλησαν τα εθνικά ένδικα μέσα, διότι δεν είχαν υποστηρίξει ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, ακόμη και επί της ουσίας, ότι η εφαρμογή της διάταξης του αμνημονεύτου χρόνου [vetustas] του Βυζαντινορωμαϊκού Δικαίου παραβίαζε το δικαίωμά τους περί

σεβασμού της ιδιοκτησίας τους [peaceful enjoyment of their possessions]. Η Κυβέρνηση υπεστήριξε ότι ούτε οι προσφεύγοντες ούτε οι δικηγόροι τους είχαν ισχυρισθεί σε οποιαδήποτε φάση της διαδικασίας ενώπιον των αστικών δικαστηρίων ότι η ανωτέρω διάταξη ήταν αντίθετη προς τις αρχές της ασφάλειας του δικαίου [legal certainty] και του κράτους δικαίου [rule of law].

20. Οι προσφεύγοντες υπεστήριξαν ότι σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου, οι όροι του Άρθρου 35 επληρούντο εάν τα επιχειρήματα που υπεβλήθησαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων εκάλυπταν την ουσία των αιτιάσεων βάσει της Συμβάσεως. Στις προτάσεις τους είχαν σαφώς θέσει ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων το ζήτημα που αφορούσε το δικό τους περιουσιακό δικαίωμα, καθ'ότι η διαφορά τους με τον Δήμο των Σπετσών αφορούσε την κυριότητα ενός οικοπέδου.

21. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι μέσα στα πλαίσια του μηχανισμού της προάσπισης των δικαιωμάτων του ανθρώπου η διάταξη περί εξαντλήσεως των εθνικών ενδίκων μέσων πρέπει να εφαρμόζεται με κάποιο βαθμό ελαστικότητας και χωρίς υπερβολική προσκόλληση στην τυπολατρεία. Την ίδια στιγμή (η διάταξη αυτή) απαιτεί κατά κανόνα ότι οι αιτιάσεις που πρόκειται να υποβληθούν σε μεταγενέστερο χρόνο σε διεθνές επίπεδο θα πρέπει να έχουν δεί το φώς ενώπιον αυτών των ίδιων δικαστηρίων, τουλάχιστον επί της ουσίας και σύμφωνα με τις τυπικές απαιτήσεις και τις προθεσμίες που παρατίθενται στο εθνικό δίκαιο (βλέπε μεταξύ πολλών άλλων *Azinas κατά Κύπρου* [GC], No

56679/00, παράγραφος 38 ή ΕΣΔΑ 2004-III και *Fressoz and Roire κατά Γαλλίας* [GC] No 29183/95, παράγραφος 37, ΕΣΔΑ 1999-I).

22. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι προσφεύγοντες ξεκίνησαν διαδικασία ενώπιον των αστικών δικαστηρίων ζητώντας να κηρυχθούν κύριοι του αμφισβητούμενου οικοπέδου, και ότι το αντικείμενο των αξιώσεών τους χωρίς αμφιβολία αφορούσε την προστασία των περιουσιακών τους δικαιωμάτων. Περαιτέρω, υποβάλλοντας αναίρεση στον Άρειο Πάγο άσκησαν όλα τα τακτικά ένδικα μέσα που ήσαν διαθέσιμα σε αυτούς εν προκειμένω. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, ζητώντας να αναγνωρισθούν ως οι κύριοι του αμφισβητούμενου οικοπέδου και προσβάλλοντας την κυριότητα του Κράτους, οι προσφεύγοντες επίσης προσέβαλαν, αν και σιωπηρώς, την εφαρμογή της διάταξης αμνημονεύτου χρόνου [*vetustas rule*]. Για το λόγο αυτό, δεν δύναται να λεχθεί ότι δεν έδωσαν την δυνατότητα στα ημεδαπά δικαστήρια να επανορθώσουν με τα δικά τους μέσα την φερόμενη παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου No 1. Συνεπώς, το Δικαστήριο απορρίπτει την ένσταση της Κυβέρνησης περί μή εξαντλήσεως των ημεδαπών ενδίκων μέσων.

23. Επιπλέον, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η προσφυγή δεν είναι καταφανώς αβάσιμη εντός της εννοίας του Άρθρου 35 παράγραφος 3 της Σύμβασης. Περαιτέρω το Δικαστήριο σημειώνει ότι (η προσφυγή) δεν είναι μή παραδεκτή βάσει οποιωνδήποτε άλλων λόγων. Γι' αυτό το λόγο πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Ουσία

1. Οι ισχυρισμοί των διαδίκων

24. Η Κυβέρνηση υπεστήριξε ότι το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 δεν ισχύει στην προκειμένη περίπτωση διότι οι προσφεύγοντες δεν ισχυρίστηκαν ότι είναι κύριοι "περιουσιακού στοιχείου" εντός της εννοίας αυτής της διατάξεως. Ουδεμία αξιώσή τους αναγνωρίσθηκε και κρίθηκε με τελεσίδικη δικαστική απόφαση. Εν τούτοις αυτός είναι ο όρος για μία απαίτηση να καταστεί βεβαία, εκτελεστή και, επομένως, προστατευόμενη από το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1. Περαιτέρω (η Κυβέρνηση) επεσήμανε ότι τα εθνικά δικαστήρια είχαν σε βάθος εξετάσει τις αξιώσεις των προσφευγόντων για την αναγνώρισή τους ως κυρίων του αμφισβητουμένου οικοπέδου και τις είχαν απορρίψει σύμφωνα με την νομοθεσία. Κατά τους ισχυρισμούς (της Κυβέρνησης) οι σχετικές αποφάσεις κατέγραφαν δεόντως την σχετική αιτιολογία.

25. Επικουρικά η Κυβέρνηση υπεστήριξε ότι ακόμη και εάν το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 ήταν εφαρμοστέο στην παρούσα περίπτωση, οι απαιτήσεις αυτής της διάταξης, δηλαδή ο όρος της αρχής της ασφάλειας του δικαίου [legal certainty] είχε πληρωθεί εξ ολοκλήρου. Με βάση την υπόθεση *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, (η Κυβέρνηση) υπεστήριξε ότι η διάταξη αμνημονεύτου χρόνου [vetustas rule] του Βυζαντινορωμαϊκού δικαίου ήταν συγκεκριμένη, προβλέψιμη ως προς την εφαρμογή της και δικαιολογημένη εξ αιτίας των απαιτήσεων του γενικού

συμφέροντος της κοινωνίας.

26. Οι προσφεύγοντες υπεστήριξαν ότι ήταν θέμα πέραν πάσης αμφιβολίας ότι είχαν περιουσιακό δικαίωμα ή τουλάχιστον εξαιρετικά ισχυρή νόμιμη προσδοκία μέσα στα πλαίσια της έννοιας του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1, καθ'ότι είχαν αποκτήσει το αμφισβητούμενο περιουσιακό στοιχείο/ακίνητο μέσω νομίμων δικαιοπραξιών και είχαν στην κατοχή τους τίτλους που εχρονολογούνται από το 1912. Περαιτέρω, υπεστήριξαν ότι το Ελληνικό Κράτος είχε πάντα αντιμετωπίσει αυτούς και τους προγόνους τους, τουλάχιστον από το 1912 και εντεύθεν, ως κυρίους του αμφισβητούμενου οικοπέδου. Για το λόγο αυτό, οι προσφεύγοντες υπεστήριξαν ότι είχαν ουσιαστικό δικαίωμα/συμφέρον το οποίο ενέπιπτε εντός του πλαισίου του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1.

27. Οι προσφεύγοντες περαιτέρω υπεστήριξαν ότι αν και είχαν κάθε λόγο να πιστεύουν ότι τα δικαιώματά τους ως κυρίων θα ανεγνωρίζοντο και θα εγένοντο σεβαστά από τις αρχές, οι αρχές και τα εθνικά δικαστήρια τους είχαν στερήσει τα δικαιώματά τους με την εφαρμογή μία διάταξης του Βυζαντινορωμαϊκού δικαίου η οποία δεν ικανοποιούσε τις απαιτήσεις της αρχής της ασφάλειας του δικαίου. Στις προτάσεις τους, τα Ελληνικά δικαστήρια είχαν βασίσει το αιτιολογικό τους επί καταθέσεων μαρτύρων οι οποίοι υπεστήριξαν ότι το οικόπεδο ήταν δημόσιο. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες επεσήμαναν ότι η παρούσα υπόθεση δεν ήταν παρόμοια προς την υπόθεση *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye*

(*Oxford Land Ltd*, αντίθετα από τους ισχυρισμούς της Κυβέρνησης, διότι η υπόθεση αυτή δεν αφορούσε την εφαρμογή ενός σαφούς και προβλέψιμου κανόνα επί adverse possession. Τέλος, οι προσφεύγοντες επεσήμαναν ότι εάν οι αποφάσεις που εξέδωσαν τα Ελληνικά δικαστήρια εθεωρούντο συμβατές προς την Σύμβαση τότε ουδεμία ιδιοκτησία θα ήταν ασφαλής στην Ελλάδα.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

(α) Ως προς το εάν υπήρχε "ιδιοκτησία" εντός της εννοίας του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1

28. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η έννοια της "ιδιοκτησίας / περιουσιακού στοιχείου [possessions]" στο πρώτο τμήμα του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 έχει αυτόνομη έννοια η οποία είναι ανεξάρτητη από τον τυπικό χαρακτηρισμό στο εσωτερικό δίκαιο (βλέπε *Beyeler κατά Ιταλίας* [GC], No 33202/96, παράγραφος 100, ΕΣΔΑ 2000-I). Το θέμα το οποίο χρήζει εξετάσεως είναι το εάν τα περιστατικά της υπόθεσης, εξεταζομένης ως συνόλου, απονέμουν στους προσφεύγοντες τίτλο επί ουσιαστικού δικαιώματος που προστατεύεται από το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 (δείτε *Πρώην Βασιλεύς της Ελλάδος και Άλλοι κατά Ελλάδος* [GC], No 25701/94, παράγραφος 60, ΕΣΔΑ 2000-XII).

29. Επιστρέφοντας στα πραγματικά γεγονότα της παρούσας υπόθεσης, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι σύμφωνα με τους τίτλους κυριότητας, το εν λόγω ακίνητο ανήκε στους

προσφεύγοντες και τους προκατόχους τους τουλάχιστον από το 1912. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται από την έκθεση πραγματογνωμοσύνης του πολιτικού μηχανικού, η οποία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το αμφισβητούμενο οικόπεδο περιλαμβάνετο στους τίτλους των προσφευγόντων. Περαιτέρω, είναι γεγονός πέραν αμφισβητήσεως ότι τόσο ο δημόσιος πλειστηριασμός όσο και οι μεταγενέστερες μεταβιβάσεις του αμφισβητουμένου ακινήτου διεξήχθησαν από δημόσιους λειτουργούς και επισήμως μετεγράφησαν σύμφωνα με τις απαιτήσεις δημοσιότητας τις οποίες καθιερώνει ο σχετικός νόμος.

30. Περαιτέρω, το δικαστήριο δεν μπορεί να παραβλέψει το γεγονός ότι τουλάχιστον μέχρι το 1991, όταν ο Δήμος των Σπετσών προέβαλε τον ισχυρισμό για πρώτη φορά ότι το εν λόγω οικόπεδο αποτελούσε κοινόχρηστο οικόπεδο, το Ελληνικό Κράτος πάντα θεωρούσε τους προσφεύγοντες ως τους νομίμους κυρίους του αμφισβητουμένου οικοπέδου. Συγκεκριμένα, όχι μόνο το εν λόγω οικόπεδο εμφανιζόταν ως ιδιωτικό ακίνητο στους επίσημους πολεοδομικούς χάρτες της Νήσου των Σπετσών, αλλά και οι αιτούντες πλήρωναν φόρους επ' αυτού.

31. Εν όψει όλων των ανωτέρω, προκύπτει ότι οι προσφεύγοντες ήσαν οι κύριοι του αμφισβητουμένου οικοπέδου. Για το λόγο αυτό, το Δικαστήριο έχει την γνώμη ότι οι προσφεύγοντες έχουν ουσιαστικό δικαίωμα το οποίο αποτελεί "ιδιοκτησία" μέσα στα πλαίσια και τους σκοπούς του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 το οποίο είναι εφαρμοστέο επί της προκειμένης υποθέσεως.

(β) Ως προς το εάν υφίσταται παρέμβαση στο περιουσιακό δικαίωμα [right of property]

32. Έχοντας κάνει δεκτό ότι οι προσφεύγοντες έτυχαν σεβασμού της ιδιοκτησίας τους επί του αμφισβητούμενου οικοπέδου, με βάση τους τίτλους κυριότητας που χρονολογούνται από το 1912, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η απόφαση Νο 213/2005 του Εφετείου Πειραιώς που χαρακτήρισε το αμφισβητούμενο οικόπεδο ως "κοινόχρηστο" απετέλεσε παρέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων περί σεβασμού της ιδιοκτησίας τους [ή διαφορετικά περί ειρηνικής απόλαυσης της ιδιοκτησίας τους] η οποία κατέληξε να αποτελεί "στέρηση" της ιδιοκτησίας εντός της εννοίας της δευτέρας προτάσεως της πρώτης παραγράφου του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1.

33. Το Δικαστήριο πρέπει για το λόγο αυτό να εξετάσει εάν η εν λόγω παρέμβαση συνάδει προς τις απαιτήσεις του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1.

(γ) Ως προς το εάν η παρέμβαση ήταν δικαιολογημένη

34. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι ο πρώτος και πλέον σημαντικός όρος/απαίτηση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 είναι ότι η οποιαδήποτε παρέμβαση από μία δημόσια αρχή επί του σεβασμού της ιδιοκτησίας [επί της ειρηνικής απόλαυσης ιδιοκτησίας] πρέπει να είναι νόμιμη: η δεύτερη πρόταση της πρώτης παραγράφου παρέχει το δικαίωμα στέρησης της

ιδιοκτησίας μόνον "υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου όρους" και η δεύτερη παράγραφος αναγνωρίζει ότι τα Κράτη έχουν το δικαίωμα να ελέγχουν/ρυθμίζουν την χρήση περιουσιακών στοιχείων με την θέση νόμων σε ισχύ. Επιπλέον, η αρχή του κράτους δικαίου, μία από τις θεμελιώδεις αρχές μίας δημοκρατικής κοινωνίας ενυπάρχει σε όλα τα Άρθρα της Σύμβασης (βλέπε *Ιατρίδης κατά Ελλάδος* [GC], No 31107/96, παράγραφος 58, ΕΣΔΑ 1999-II).

35. Η απαίτηση νομιμότητας, εντός της εννοίας της Σύμβασης, προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, ότι το εσωτερικό δίκαιο πρέπει να παρέχει ένα μέτρο νομικής προστασίας κατά αυθαιρέτων παρεμβάσεων των δημοσίων αρχών επί των δικαιωμάτων τα οποία διαφυλάσσονται από την Σύμβαση (βλέπε *Hasan and Chaush κατά Βουλγαρίας* [GC], No 30985/96, παράγραφος 84, ΕΣΔΑ 2000-XI). Όμως, απλώς και μόνο η ύπαρξη μίας βάσεως στο εσωτερικό δίκαιο δεν ικανοποιεί τους όρους και τις απαιτήσεις της ασφάλειας του δικαίου. Το Δικαστήριο επίσης καλείται να εξετάσει την ποιότητα του εν λόγω νόμου, δηλαδή την ύπαρξη κανόνων/διατάξεων που είναι προσβάσιμοι, συγκεκριμένοι και προβλέψιμοι ως προς την εφαρμογή τους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων *Αποστολίδης και Άλλοι κατά Τουρκίας*, No 45628/99, παράγραφος 70, 27 Μαρτίου 2007). Περαιτέρω, μέσα στα πλαίσια του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου No 1 το Δικαστήριο έκρινε ότι τα Κράτη έχουν θετική υποχρέωση να παρέχουν δικαστικές διαδικασίες οι οποίες προσφέρουν τις αναγκαίες δικονομικές εγγυήσεις και επομένως παρέχουν την δυνατότητα στα εσωτερικά

δικαστήρια να εκδικάζουν δίκαια και αποτελεσματικά οποιεσδήποτε υποθέσεις που αφορούν περιουσιακά θέματα (βλέπε, κατ'αναλογία, *Sovtransavto Holding κατά Ουκρανίας*, No 48553/99, παράγραφος 96, ΕΣΔΑ 2002-VII, *Bistrovic κατά Κροατίας* No 25774/05, παράγραφος 33, 31 Μαΐου 2007).

36. Τούτο σημαίνει συγκεκριμένα ότι το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου No 1 υπονοεί ότι η οποιαδήποτε παρέμβαση στον σεβασμό της ιδιοκτησίας (ειρηνική απόλαυση της ιδιοκτησίας) πρέπει να συνοδεύεται από δικονομικές εγγυήσεις που παρέχουν στο συγκεκριμένο φυσικό ή νομικό πρόσωπο εύλογη ευκαιρία υποβολής της υπόθεσής του στις αρμόδιες αρχές προς τον σκοπό της αποτελεσματικής προσβολής των μέτρων τα οποία προκαλούν παρέμβαση στα δικαιώματα που αποτελούν αντικείμενο εγγύησης από την παρούσα διάταξη (βλέπε *Capital Bank AD κατά Βουλγαρίας* No 49429/99, παράγραφος 134, ΕΣΔΑ 2005-XII). Κατά την εξακρίβωση του εάν ο ανωτέρω όρος έχει πληρωθεί, πρέπει να ληφθεί μία ολοκληρωμένη άποψη περί των εφαρμοστέων δικαστικών και διοικητικών διαδικασιών (βλέπε *Jokela κατά Φινλανδίας*, No 28856/95, παράγραφος 45, ΕΣΔΑ 2002-IV).

37. Επιστρέφοντας στα πραγματικά γεγονότα της παρούσας υπόθεσης, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ο Δήμος των Σπετσών ξεκίνησε δικαστική διαδικασία κατά των προσφευγόντων, χωρίς η αγωγή του να υπόκειται σε προθεσμίες, και υπεστήριξε ότι το οικόπεδο ήταν δημόσιο παρά την ύπαρξη των τίτλων κυριότητας των προσφευγόντων. Στην πραγματικότητα, τα Ελληνικά

Δικαστήρια διαπίστωσαν ότι το Κράτος είναι ο νόμιμος κύριος του αμφισβητούμενου οικοπέδου εβασίζοντο δε στην διάταξη του Βυζαντινορωμαϊκού δικαίου, δηλαδή στην διάταξη αμνημονεύτου χρόνου [*vetustas rule*], η οποία είχε εφαρμογή στην Ελλάδα πρό της εισαγωγής του Αστικού Κώδικα το 1946, και η οποία προέβλεπε ότι εάν ένα τμήμα γής/οικόπεδο ευρίσκετο σε κοινή χρήση από αμνημονεύτου χρόνου ή επί μία περίοδο ογδόντα ετών συμπληρωμένων πρό της θέσεως σε ισχύ του αστικού κώδικα, τότε ανήκε στον τοπικό δήμο. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι με την χρήση της διάταξης αμνημονεύτου χρόνου [*vetustas rule*] οι προσφεύγοντες, καθώς επίσης και οι οποιοιδήποτε άλλοι ιδιοκτήτες ακινήτων, δεν μπορούσαν να θεωρούν τους εαυτούς τους ότι είναι νόμιμοι κύριοι, παρά την ύπαρξη εγκύρων τίτλων κυριότητας, εκτός εάν μπορούσαν να αποδείξουν ότι μεταξύ των ετών 1866 και 1946 το αμφισβητούμενο οικόπεδο δεν τελούσε υπό δημόσια χρήση/δεν ήταν κοινόχρηστο.

38. Επομένως, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της Κυβέρνησης, η παρούσα περίπτωση είναι διαφορετική από την υπόθεση *J.A.Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd*, η οποία αφορούσε την απώλεια κυριότητας εκ μέρους των προσφευγουσών εταιριών αγροτικής γής μέσω χρησικτησίας από γείτονα ο οποίος είχε χρησιμοποιήσει την γή/αγροτεμάχιο επί χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 ετών χωρίς άδεια. Σε αυτή την περίπτωση, το Δικαστήριο έκανε δεκτό ότι ακόμη και εάν είχε μεταγραφεί ο τίτλος κυριότητας του ακινήτου, ο νομοθέτης ήταν δυνατόν να δώσει περισσότερο βάρος στην μακρόχρονη, αδιατάρακτη

νομή/κατοχή παρά στο τυπικό πραγματικό γεγονός της μεταγραφής (βλέπε *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], No 44302/02, παράγραφος 74, 30 Αυγούστου 2007). Όμως, η παρούσα υπόθεση δεν αφορά την απώλεια, εκ μέρους των προσφευγόντων, της κυριότητας λόγω "χρησικτησίας" υπέρ του Δήμου εξ αιτίας του γεγονότος ότι το εν λόγω οικόπεδο σε μεταγενέστερο χρόνο χρησιμοποιήθηκε από τους εντόπιους κατοίκους για ορισμένη χρονική περίοδο. Στην παρούσα υπόθεση, τα εθνικά δικαστήρια κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι προσφεύγοντες ποτέ δεν είχαν αποκτήσει την κυριότητα διότι το οικόπεδο προηγουμένως ήταν κοινόχρηστο.

39. Έχοντας αναφέρει όλα αυτά, το Δικαστήριο τονίζει ότι δεν αποτελεί δικό του καθήκον να εξετάσει εάν τα εθνικά δικαστήρια έχουν ορθά εφαρμόσει το εσωτερικό δίκαιο, αλλά πρέπει να εξετάσει εάν ο τρόπος με τον οποίο αυτό το δίκαιο εφαρμόστηκε επί των προσφευγόντων στις συγκεκριμένες περιστάσεις θα μπορούσε να παραβιάσει την προστασία η οποία προσφέρεται σε αυτούς βάσει του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 της Σύμβασης.

40. Πράττοντας τούτο, το Δικαστήριο σχηματίζει την πεποίθηση ότι οι δικονομικές εγγυήσεις που προσφέρονται από το εσωτερικό δίκαιο ικανοποιούν τις απαιτήσεις του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1. Περαιτέρω το Δικαστήριο δεν διαπιστώνει ότι είναι αναγκαίο να κρίνει εάν η παρέμβαση υπήρξε "νόμιμη". Το Δικαστήριο σημειώνει όμως ότι το Εφετείο κατέληξε στο

συμπέρασμα ότι το αμφισβητούμενο οικόπεδο είχε ελευθέρως χρησιμοποιηθεί από τους εντοπίους κατοίκους από το 1866 έως το 1946 βασιζόμενο κυρίως επί καταθέσεων μαρτύρων οι οποίες προσκομίσθηκαν από τον Δήμο των Σπετσών. Παρέβλεψε διάφορα σοβαρά αποδεικτικά στοιχεία που υπεβλήθησαν από τους προσφεύγοντες - όπως είναι η ύπαρξη τίτλου κυριότητας που καλύπτουν μία περίοδο η οποία εκτείνεται μεταξύ του 1912 και του 1990, η έκθεση η οποία συντάχθηκε από τον πραγματογνώμονα ο οποίος διορίστηκε από το Πρωτοδικείο Πειραιώς, επιβεβαιώνοντας ότι το αμφισβητούμενο οικόπεδο ήταν μέρος του οικοπέδου των προσφευγόντων, και οι επίσημοι πολεοδομικοί χάρτες της Νήσου των Σπετσών, στους οποίους το εν λόγω οικόπεδο εμφανιζόταν ως ιδιωτικό ακίνητο. Στην πραγματικότητα, στην παρούσα υπόθεση, ο μόνος λόγος που θέτει το Εφετείο όταν παραβλέπει τους τίτλους κυριότητας των προσφευγόντων, την έκθεση του πραγματογνώμονα και τους επίσημους πολεοδομικούς χάρτες της Νήσου, είναι ότι αυτά τα αποδεικτικά στοιχεία ήσαν άνευ σπουδαιότητας διότι το οικόπεδο είχε καταστεί δημόσιο βάσει του Ρωμαιοβυζαντινού δικαίου. Αυτή η προσέγγιση επιβεβαιώθηκε στην απόφαση του Αρείου Πάγου.

41. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο τρόπος με τον οποίο τα εθνικά δικαστήρια εκτίμησαν τα στοιχεία τα οποία υπεβλήθησαν ενώπιόν του όταν εφάρμοσε τον κανόνα αμνημονεύτου χρόνου και οι συνέπειες που αυτό το πράγμα είχε για τους προσφεύγοντες συνιστούν αδικαιολόγητη παρέμβαση στα περιουσιακά δικαιώματα των προσφευγόντων. Το Δικαστήριο συνειδητοποιεί ότι στις

περισσότερες σύγχρονες έννομες τάξεις τα περιουσιακά δικαιώματα είναι σαφώς περιγεγραμμένα εκ του νόμου και το σύστημα των τίτλων κυριότητας υφίσταται για να εξασφαλίσει την ασφάλεια του δικαίου ως προς την κυριότητα γής/οικοπέδων/ακινήτων. Σε μεταγενέστερο χρονικά σημείο σε αυτούς τους τίτλους κυριότητας μπορούν οι κύριοι να βασισθούν υπό την μορφή αποδεικτικού στοιχείου περί του ότι το οικόπεδο/τμήμα γής ανήκει σε αυτούς. Το γεγονός ότι στην παρούσα υπόθεση τα εθνικά δικαστήρια αγνόησαν συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία που έδειχναν την κυριότητα των προσφευγόντων και το γεγονός ότι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το αμφισβητούμενο οικόπεδο είχε καταστεί μέρος της ακίνητης περιουσίας του Δήμου εξ αιτίας του γεγονότος ότι οι προσφεύγοντες δεν ήσαν σε θέση να αποδείξουν γεγονότα τα οποία έλαβαν χώρα στο μακρινό παρελθόν είναι κατά την άποψη του Δικαστηρίου και μέσα στα πλαίσια των περιστάσεων της παρούσας υπόθεσης αντίθετο προς την αρχή της ασφάλειας του δικαίου και οδήγησε σε αδικία (βλέπε, ομοίως, *Stubbings και Άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 22 Οκτωβρίου 1996, παράγραφος 51, *Δικαστικές Αποφάσεις* 1996-IV και *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pey (Oxford) Land Ltd* που παρατέθηκαν ανωτέρω παράγραφοι 68-69).

42. Υπό το φώς των ανωτέρω, το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ερμηνεία εκ μέρους των Ελληνικών δικαστηρίων του εσωτερικού δικαίου οδήγησε σε παρέμβαση επί των δικαιωμάτων των προσφευγόντων η οποία δεν ήταν

δικαιολογημένη για οποιουσδήποτε από τους λόγους οι οποίοι παρατίθενται στο Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 (βλέπε, *κατά αναλογία, Valona, Slezak και Slezak κατά Σλοβακίας* Νο 44925/98, παράγραφος 54, 1 Ιουνίου 2004).

43. Επομένως υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1.

II. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

44. Το Άρθρο 41 της Σύμβασης προβλέπει τα εξής:

"Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφ'όσον είναι αναγκαίο στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση".

A. Ζημίες και δαπάνες και έξοδα

45. Οι προσφεύγοντες επεσήμαναν ότι ο Δήμος των Σπετσών είχε ξεκινήσει περαιτέρω δικαστική διαδικασία, η οποία ήταν ακόμη εκκρεμής, με σκοπό την αναγκαστική εκτέλεση της απόφασης του Αρείου Πάγου. Έτσι (οι προσφεύγοντες) ζήτησαν από το Δικαστήριο να καλέσει τα εθνικά δικαστήρια να ματαιώσουν την διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης. Κατά την άποψή τους αυτό ήταν το πλέον κατάλληλο ένδικο μέσον στην παρούσα περίπτωση. Εάν παρ'όλα το δικαστήριο θεωρούσε ότι θα έπρεπε να τους δοθεί

χρηματική αποζημίωση, τόνισαν ότι ήταν απαραίτητη έκθεση πραγματογνώμονα με σκοπό την εκτίμηση της αγοραίας αξίας του αμφισβητουμένου οικοπέδου.

46. Οι προσφεύγοντες περαιτέρω αξίωσαν το ποσόν των 4.560 Ευρώ ως αποζημίωση για τα τέλη που κατέβαλαν στον Δήμο των Σπετσών κατόπιν διαταγής των εθνικών δικαστηρίων και το ποσόν των 7.200 Ευρώ για τις δικηγορικές τους αμοιβές στην δικαστική διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Προς υποστήριξη της απαιτήσεώς τους οι προσφεύγοντες προσέκομισαν δύο λογαριασμούς δαπανών και ένα λογαριασμό εξόδων ποσού 733 Ευρώ, ποσόν το οποίο χρεώθηκε από τον πραγματογνώμονα ο οποίος είχε συντάξει την έκθεση αποτίμησης για την δικαστική διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου Πειραιώς, δηλαδή ένα σύνολο 12.493 Ευρώ.

47. Η Κυβέρνηση τόνισε ότι δεν αποτελούσε καθήκον του Δικαστηρίου να τοποθετηθεί στην θέση των εθνικών αρχών και ότι αποτελούσε πρώτιστο καθήκον των εθνικών αρχών, και κυρίως των εθνικών δικαστηρίων, να επιλύσουν προβλήματα ερμηνείας της εσωτερικής νομοθεσίας και εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων. (Η Κυβέρνηση) υπεστήριξε ότι στην παρούσα υπόθεση τα εθνικά δικαστήρια είχαν διαπιστώσει ότι οι προσφεύγοντες δεν ήσαν οι κύριοι του αμφισβητουμένου οικοπέδου. Για το λόγο αυτό, δεν υφίστατο θέμα αποκατάστασης εις ολόκληρον [*restitutio in integrum*], καθ'ότι τούτο θα κατέληγε στην ανατροπή της απόφασης των εθνικών δικαστηρίων και σε ευνοϊκή κρίση υπέρ

των προσφευγόντων. Η Κυβέρνηση επίσης υπεστήριξε ότι στους προσφεύγοντες δεν θα έπρεπε να επιδικασθεί οποιοδήποτε ποσόν αναφορικά με χρηματική ζημία διότι δεν είχαν προσδιορίσει την απαίτησή τους.

48. Αναφορικά με τα έξοδα και τις δαπάνες, η Κυβέρνηση υπεστήριξε ότι δεν υφίστατο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ των ποσών που εξητούντο αναφορικά με την εθνική διαδικασία και της φερομένης παραβάσεως του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1. Η Κυβέρνηση περαιτέρω δήλωσε ότι οι νομικές/δικηγορικές αμοιβές για την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου ήσαν υπερβολικές και ότι το συνολικό ποσόν το οποίο δεν θα υπερέβαινε τα 3.000 Ευρώ θα ήταν κατάλληλο αναφορικά με τις νομικές/δικηγορικές δαπάνες.

49. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι μία απόφαση στην οποία διαπιστώνει παράβαση επιβάλλει στο εναγόμενο Κράτος νομική υποχρέωση να θέσει τέλος στην παράβαση και να προβεί σε αποζημίωση εξ αιτίας των συνεπειών της με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να επαναφέρει όσο τούτο είναι δυνατόν την κατάσταση η οποία υφίστατο πρό της παραβάσεως. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία αποτελούν διαδίκους σε μια υπόθεση είναι κατά κανόνα ελεύθερα να επιλέξουν το μέσον δια του οποίου θα συμμορφωθούν με μία απόφαση στην οποία το Δικαστήριο έχει διαπιστώσει παράβαση. Αυτή η διακριτική ευχέρεια ως προς τον τρόπο της εκτέλεσης μίας απόφασης αντανακλά την ελευθερία επιλογής η οποία συνοδεύει την πρωταρχική υποχρέωση των Συμβαλλομένων

Κρατών βάσει της Σύμβασης να εξασφαλίζουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αποτελούν αντικείμενο εγγύησης (Άρθρο 1). Εάν η φύση της παράβασης επιτρέπει την αποκατάσταση εις ολόκληρον [*restitutio in integrum*], εναπόκειται στο εναγόμενο Κράτος να την πραγματοποιήσει. Εάν, από την άλλη πλευρά, το εθνικό δίκαιο δεν επιτρέπει - ή επιτρέπει μόνον εν μέρει - αποζημίωση για τις συνέπειες της παράβασης, το Άρθρο 41 δίδει το δικαίωμα στο Δικαστήριο να παράσχει στον ζημιωθέντα διάδικο εκείνη την ικανοποίηση την οποία το Δικαστήριο θεωρεί ότι είναι κατάλληλη (βλέπε *Παπαμιχαλόπουλος και Άλλοι κατά Ελλάδος* (Άρθρο 50), 31 Οκτωβρίου 1995, παράγραφος 34, Σειρά Α' Νο 330-B).

50. Εν όψει των περιστάσεων της παρούσας υπόθεσης και των ειδικών λόγων οι οποίοι οδήγησαν στην διαπίστωση παράβασης του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η επαναφορά στην προτέρα κατάσταση των δικαιωμάτων κυριότητας των προσφευγόντων είναι δυνατόν να τους θέσει, όσο γίνεται, σε μία κατάσταση ισοδύναμη προς εκείνη η οποία θα υπήρχε εάν δεν είχε υπάρξει παράβαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1.

51. Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, τα έξοδα και οι δαπάνες δεν καταλογίζονται βάσει του Άρθρου 41 εκτός εάν αποδεικνύεται ότι προκλήθηκαν πραγματικά, υπήρχε ανάγκη να προκληθούν και ήσαν επίσης εύλογα ως προς το ποσόν αυτών (βλέπε *Ιατρίδης κατά Ελλάδος* (δικαία ικανοποίηση) [GC], Νο 31107/96, παράγραφος 54, ΕΣΔΑ

2000-XI).

52. Στην παρούσα υπόθεση, λαμβάνοντας υπ'όψιν τα αποδεικτικά στοιχεία που έχει ενώπιόν του και τα ανωτέρω κριτήρια το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι τα έξοδα και οι δαπάνες της διαδικασίας που ξεκίνησε στην Ελλάδα και το Στρασβούργο για την πρόληψη ή την αποκατάσταση της κατάστασης την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι είναι αντίθετη προς το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου 1 προκλήθηκαν κατ'ανάγκη, είναι εύλογα ως προς το ποσόν αυτών και έχουν πλήρως αποδειχθεί. Για το λόγο αυτό, το Δικαστήριο θεωρεί ότι είναι εύλογο να επιδικάσει στους προσφεύγοντες από κοινού τα ποσά τα οποία ζητήθηκαν για τις διαδικασίες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου εξ ολοκλήρου, δηλαδή το ποσόν των 12.493 Ευρώ σύν οποιουσδήποτε φόρους οι οποίοι είναι δυνατόν να τους επιβαρύνουν επί αυτού του ποσού.

B. Τόκοι υπερημερίας

53. Το Δικαστήριο θεωρεί πρέπον ότι οι τόκοι υπερημερίας πρέπει να βασίζονται επ'του οριακού επιτοκίου δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στο οποίο πρέπει να προστεθούν τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

1. *Κηρύσσει* ομόφωνα την προσφυγή παραδεκτή.
2. *Κρίνει* ομόφωνα ότι υπήρξε παράβαση του Αρθρου 1 του

Πρωτοκόλλου Νο 1 της Σύμβασης.

3. *Κρίνει* με 6 ψήφους έναντι 1 ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να επαναφέρει στην προτέρα κατάσταση, εντός χρονικής περιόδου τριών μηνών από της ημερομηνίας κατά την οποία η δικαστική απόφαση καθίσταται τελεσίδικη σύμφωνα με το Άρθρο 44 παράγραφος 2 της Σύμβασης, τα δικαιώματα κυριότητας των προσφευγόντων επί του αμφισβητουμένου οικοπέδου.

4. *Κρίνει* ομόφωνα.

(α) ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλει στους προσφεύγοντες από κοινού, εντός προθεσμίας τριών μηνών από της ημερομηνίας της τηλεσιδικίας της απόφασης σύμφωνα με το Άρθρο 44 παράγραφος 2 της Σύμβασης, το ποσόν των 12.493 Ευρώ (δώδεκα χιλιάδων τετρακοσίων ενενήντα τρία Ευρώ) σύν οποιουσδήποτε φόρους οι οποίοι είναι δυνατόν να επιβαρύνουν τους προσφεύγοντες αναφορικά με δαπάνες και έξοδα,

(β) ότι από της εκπνοής της ανωτέρω προθεσμίας των τριών μηνών μέχρι της εξοφλήσεως θα είναι πληρωτέος απλός τόκος επί του ανωτέρω ποσού προς επιτόκιο ίσο προς το οριακό επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κατά την διάρκεια της περιόδου υπερημερίας σύν τρείς ποσοστιαίες μονάδες.

Συντάχθηκε στην Αγγλική γλώσσα και γνωστοποιήθηκε εγγράφως την 5η Φεβρουαρίου 2009 δυνάμει της διατάξεως 77 παράγραφοι 2

και 3 του Οργανισμού του Δικαστηρίου.

(Υπογραφή) Soren Nielsen, Γραμματέας

(Υπογραφή) Nina Vajic, Πρόεδρος

Σύμφωνα με το Άρθρο 45 παράγραφος 2 της Σύμβασης και την Διάταξη 74 παράγραφος 2 του Οργανισμού του Δικαστηρίου η εν μέρει διαφωνούσα γνώμη του Δικαστή Malinverni επισυνάπτεται στην παρούσα απόφαση.

ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ

MALINVERNI

(Μετάφραση)

1. Ψήφισα μαζί με την πλειοψηφία υπέρ της διαπιστώσεως ότι υπήρξε παράβαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1. Καθώς ορθά αναφέρει η απόφαση, η παράβαση αυτή ανευρίσκεται στον τρόπο με τον οποίο τα Ελληνικά δικαστήρια ερμήνευσαν και μετά εφάρμοσαν το εθνικό δίκαιο.

2. Επίσης συμμερίζομαι την άποψη της πλειοψηφίας ότι το πόρισμα του Δικαστηρίου περί παραβάσεως της Σύμβασης "επιβάλλει στο εναγόμενο Κράτος νομική υποχρέωση να θέσει τέλος στην παράβαση και να προβεί σε αποζημίωση για τις συνέπειές της με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να επαναφέρει όσο γίνεται την προτέρα κατάσταση που υφίστατο πρό της παραβάσεως" (παράγραφος 49 (αποζημίωση εις ολόκληρον - *restitutio in integrum*)).

3. Είναι επίσης ακριβές ότι "εάν η φύση της παράβασης δίνει την δυνατότητα αποκατάστασης εις ολόκληρον - *restitutio in integrum*, εναπόκειται στο εναγόμενο Κράτος να την πραγματοποιήσει" (αυτόθι).

4. Εκεί που δεν μπορώ να ακολουθήσω τους συναδέλφους μου είναι η περίπτωση στην οποία βεβαιώνουν ότι "εν'όψει των περιστάσεων της παρούσας υπόθεσης και των ειδικών λόγων που

οδήγησαν στην διαπίστωση παράβασης του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 το Δικαστήριο θεωρεί ότι η επαναφορά στην προτέρα κατάσταση των δικαιωμάτων κυριότητας των προσφευγόντων θα πρέπει να τους θέσει όσο τούτο είναι δυνατόν σε μία κατάσταση ισοδύναμη προς εκείνη η οποία θα υπήρχε εάν δεν είχε μεσολαβήσει η παράβαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1" (παράγραφος 50).

5. Η πλειοψηφία βάσισε την αιτιολογία επί του γεγονότος ότι το εν λόγω οικόπεδο στην πραγματικότητα ανήκε στους προσφεύγοντες (παράγραφοι 31 και 41). Για το λόγο αυτό οι αρχές είχαν υποχρέωση να επιστρέψουν το οικόπεδο σε αυτούς. Όμως δεν ήταν αυτή η γνώμη των Ελληνικών δικαστηρίων.

6. Δεχόμενο την απόφαση του Πρωτοδικείου, το Εφετείο Πειραιώς έκρινε ότι "ανεξάρτητα από το ζήτημα του εάν το αμφισβητούμενο οικόπεδο περιλαμβάνετο στους τίτλους κυριότητας των προσφευγόντων, τούτο είχε καταστεί "κοινόχρηστο" οικόπεδο και έτσι τμήμα της περιουσίας του Δήμου" (παράγραφος 15). Η υπόθεση μετά παραπέμφθηκε στον Άρειο Πάγο ο οποίος διαπίστωσε ότι "οι προσφεύγοντες ποτέ δεν είχαν καταστεί κύριοι (του οικοπέδου)" (παράγραφος 17). Για το λόγο αυτό δυνάμεθα να συμπεράνουμε ότι, κατά την γνώμη των Ελληνικών δικαστηρίων "οι προσφεύγοντες ποτέ δεν είχαν αποκτήσει κυριότητα" (παράγραφος 38).

7. Εάν, καθώς υποστηρίζουν τα Ελληνικά δικαστήρια, οι

προσφεύγοντες ποτέ δεν ήσαν κύριοι του αμφισβητουμένου οικοπέδου, είναι δύσκολο να δούμε πώς το Δικαστήριο θα μπορούσε να διατάξει τις αρχές να επιστρέψουν το οικόπεδο σε αυτούς. Οι αρχές μπορούσαν να βασισθούν επί δικαστικών αποφάσεων των εθνικών δικαστηρίων που αναγνώριζαν τα δικαιώματα της κυριότητάς τους, οι οποίες (δικαστικές αποφάσεις) έχουν καταστεί δεδικασμένο [*res judicata*]. Χωρίς αναψηλάφηση της εθνικής δικαστικής διαδικασίας, η οποία δεν φαίνεται να είναι κάτι δυνατόν στο Ελληνικό δίκαιο, η προτεινόμενη από την πλειοψηφία λύση (αποκατάσταση εις ολόκληρον - *restitutio in integrum*) δεν είναι η πλέον κατάλληλη στην περίπτωση αυτή. Για το λόγο αυτό ψήφισα εναντίον του σημείου 3 του λειτουργικού μέρους.

8. Κατά την γνώμη μου το Δικαστήριο θα έπρεπε μάλλον, στην περίπτωση αυτή, να έχει αποφασίσει για την πληρωμή αποζημιώσεως στους προσφεύγοντες για την ζημία την οποία υπέστησαν ως αποτέλεσμα της μή δικαίας δίκης την οποία είχαν, πράγμα το οποίο "οδήγησε σε έλλειψη δικαιοσύνης" (παράγραφος 41). Στην περίπτωση αυτή η παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 είναι περισσότερο δικονομικής φύσεως παρά ουσιαστικής. Ήταν η μή ορθή εφαρμογή του εθνικού δικαίου (του κανόνα αμνημονεύτου χρόνου - *vetustas rule*, αντί άλλων διατάξεων) που οδήγησε σε παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1.